

Prof. dr hab. Czesław S. Nosal
Uniwersytet SWPS
Wydział Psychologii
we Wrocławiu
e-mail: cnosal@swps.edu.pl

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Marii Wójcik pt.: „*Predyktory wykonania zadań prospektywnych w życiu codziennym*”; przewód prowadzony w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2021 rok.

W rozprawie podjęto ważny i ciekawy problem rozszerzenia zakresu predykcji dla wskaźników wykonywania zadań prospektywnych w sytuacjach życiowych. Z tego względu rezultaty przedstawione w rozprawie, wykryte prawidłowości, mają zarówno pewne znaczenie poznawcze, lecz jednocześnie mogą być wykorzystane w poradnictwie wspomagającym dysfunkcje pamięci prospektywnej.

Rozprawa zaczyna się od przedstawienia istoty podjętego w niej problemu badawczego w kontekście najnowszej literatury dotyczącej zdefiniowania pojęcia *pamięć prospektywna* i związanych z nią mechanizmów regulacyjnych. Zasadnicza część prezentacji problemu podejmowanego w rozprawie obejmuje staranny opis mechanizmów warunkujących wykonywanie zamiarów w kontekście zdarzeniowym i temporalnym. Obydwa te rodzaje mechanizmów zostały przedstawione w odniesieniu do najnowszych koncepcji teoretycznych i publikacji wysoce reprezentatywnych badaczy pamięci prospektywnej. Z jednej strony są to teorie charakteryzujące interakcję uwagi i pamięci (teoria PAM). A z drugiej strony model TWTE, nawiązujący do klasycznych koncepcji cybernetycznych (teoria TOTE; 1960), Millera, Galanter i Pribrama. W związku z tym modelem muszę dodać, gwoli kompletności historycznej, że Karl Pribram w „*Languages of the brain*” (1971) uzupełnił model TOTE o składnik antycypacyjno - temporalny. Przypuszczalnie zdawał sobie sprawę z tego, że

model regulacji w ramach TOTE jest zbyt wąski właśnie w aspekcie temporalnym?

W rozprawie klarownie przedstawiono luki i niespójności występujące w wiedzy nt. wskaźników regulacji zamiarów w kontekście aktualnej literatury. Inaczej mówiąc autorka jasno określiła swój *zamiar*, przełożony później na hipotezy, wskaźniki i sytuacje pomiarowe. Obszerne w całej rozprawie dwa rozdziały (2. i 3., s. 25 – 88) dostarczają dokładnych informacji o podstawach teoretycznych poszczególnych wskaźników jako predyktorów wykorzystanych w badaniach. Jasno też porównano te wskaźniki w kontekście sytuacji eksperymentalnych i naturalnych (życiowych). Korzystne jest też, że w badaniach referowanych w rozprawie nie zawężono wskaźników tylko do wskaźników poznawczych, lecz uwzględniono również znaczenie rodzaju emocji, stresu, zaabsorbowania i rutyny. Bez wątpienia powoduje to, że rezultaty osiągnięte w rozprawie mają dobrą trafność ekologiczną względem sytuacji życiowych. Problem zakresu wariancji wyjaśnianych w badaniach innych autorów i w badaniach prezentowanych w tej rozprawie wymagał jednak szerszej analizy i porównań.

Autorka rozprawy sformułowała osiem hipotez (s. 92 – 97) będących przedmiotem weryfikacji w przeprowadzonych badaniach. Są one jasno sformułowane, tzn. zawarte w nich wskaźniki empiryczne i kierunki zależności zostały precyzyjnie określone pod względem teoretycznym i metodologicznym w rozdziałach 2. i 3.

W statystycznym opracowaniu uzyskanych rezultatów wykorzystano analizę korelacji, a następnie modelowanie w postaci równań strukturalnych. Autorka rozprawy dokładnie przedstawiła i sprawdziła, czy uzyskane rezultaty (ich rozkłady) spełniają założenia modelowania strukturalnego. Obydwie te analizy zostały przeprowadzone dla *wykonania zamiarów* i *pamiętania o zamiarach*. Zakres wyjaśnionej wariancji dla wszystkich predyktorów wynosił 28% dla miary wykonania zamiarów i 14% dla miary pamiętania o zamiarach. Nie są to

duże zakresy wyjaśnionej zmienności, ale pierwszy z nich zasługuje na uwagę i uważam go za istotny, wart opublikowania, rezultat recenzowanej rozprawy.

Niezależnie od badań zasadniczych ocenionych powyżej, autorka przedstawiła również inne badania na mniejszej grupie, a weryfikujące hipotezę o znaczeniu typu zamiarów czasowych vs zdarzeniowych. Hipoteza ta wiązała się z kwestią kodowania, przeformułowywania zamiarów. W rezultacie tych badań wykryto, że indywidualne zamiary czasowe były lepiej realizowane w porównaniu do zamiarów zdarzeniowych. Ten rezultat został szerzej zinterpretowany w rozprawie. Jednakże warto było również rozważyć znaczenie różnic indywidualnych w zakresie szerokości kategorii pojęciowych (teoria Th. Pettigrew) bądź też rodzaju preferowanego sposobu kodowania (obrazowe vs werbalne; teoria A. Paivio). Szczególnie to pierwsze źródło różnic może mieć znaczenie. Po części moje przypuszczenie potwierdza interesująca dyskusja autorki rozprawy z rezultatami uzyskanymi przez E.A. Maylor.

Rozprawę kończy ogólna dyskusja nad uzyskanymi rezultatami i propozycje przyszłych badań nad mechanizmami pamięci prospektywnej. Autorka wskazuje na rozbieżności między rezultatami badań laboratoryjnych i trudności w ich generalizowaniu na sytuacje naturalne. W dyskusji podkreśla też znaczenie kontekstu czasowego w warunkach współczesnego życia, stymulowanego technologią elektroniczną. Ten nowy aspekt człowieka z elektronicznym kalendarzem wart jest zbadania.

KONKLUZJA RECENZJI

Stwierdzam niniejszym, że rozprawa doktorska mgr Marii Wójcik pt.: „*Predyktory wykonania zadań prospektywnych w życiu codziennym*” w pełni odpowiada ustawowym wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim w zakresie psychologii, w dziedzinie nauk społecznych. Wnioskuje zatem o przyjęcie tej rozprawy i dopuszczenie do jej publicznej obrony.

Wrocław, dnia 30 kwietnia 2021 roku.

